

Samen bouwen aan de buurt

Manifest, mei 2017

Toelichting

Dit manifest geeft de visie van diverse bewonersinitiatieven weer als het gaat om sociale vernieuwing waarin bewoners, gemeenschappen en bewonersinitiatieven zelf meer regie en eigenaarschap nemen over de buurt. En daarmee vormt dit manifest input t.b.v. de uitvraag sociaal makenschap en het project vernieuwing informele zorg. Het stedelijk netwerk van bewonersinitiatieven wonen/welzijn/zorg in Utrecht (gefaciliteerd door Omzien en VC Utrecht) heeft het initiatief genomen om de krachten van bewonersinitiatieven/wijkinitiatieven uit de stad te bundelen en gezamenlijk een aantal kernwaarden en speerpunten op te stellen. Dit manifest is opgesteld op basis van verschillende gesprekken, (klankbordgroep)bijeenkomsten, een cafésessie en reacties van bewonersinitiatieven¹ op een eerder concept. We verwachten nog meer reacties binnen te krijgen. In die zin is dit een levend manifest.

Achtergrond

Utrecht staat voor de *uitdaging* om welzijn en zorg voor elkaar op een meer duurzame manier te organiseren waarbij iedereen van betekenis kan zijn. De vergrijzingsgolf begint pas, maar de zorg voor het groeiend aantal ouderen (in isolement) en overbelaste mantelzorgers sluit nu al onvoldoende aan op behoeften.

Een van de oplossingen ligt in het versterken van vitale gemeenschappen van mensen/bewoners die met elkaar betekenis en vorm geven aan de manier waarop ze samen leven, elkaar ondersteunen waar dat nodig is op basis van gelijkwaardigheid en wederkerigheid. Deze beweging is ook gaande. Niet door terugkeer naar de verzorgingsstaat of meer vrije markt maar door nieuwe vormen van gemeenschapsvorming, door het versterken van het eigenaarschap van bewoners/burgers. Deze bewoners/burgerinitiatieven leveren *naast onderlinge hulp* nieuwe vormen van gemeenschapszin, eigenaarschap en een meer inclusieve democratie.

Ook in de regio en de rest van het land groeit het aantal bewonersinitiatieven op het gebied van wonen, welzijn en zorg. Zorgcoöperaties, stadsdorpen en bewonersinitiatieven die het heft in eigen hand nemen schieten momenteel als paddenstoelen uit de grond, zo bleek onder meer op het Festival *We doen het zelf wel* van april 2017. Steeds meer actieve burgers zetten zich in voor *vitale buurten*, dorpen, *eigenaarschap en bewonersregie*. Vorm en focus verschilt, is afhankelijk van lokale behoeften, krijgt vorm in *eigenwijks collectief leiderschap*, met als resultaat: meer zeggenschap, eigenaarschap en krachtige collectieven die eigen regie helpen vormgeven.

---

¹ Aan dit manifest hebben de volgende bewonersinitiatieven een bijdrage geleverd: Kracht van Zuilen, Oké Nu, LWW, Wederzijds de coöperatie van Utrecht Noordoost, Zo, Zorgverslimming, Krachtstation, Kwartiermakers Utrecht, NMU, Saluti, MMU, Gewenst Eigen Initiatief.

Adres

Krullelaan 28
3701 TD Zeist

Contact

Tel. +31 (0) 6 - 514 34 424
Tel. +31 (0) 6 - 214 39 830

Website

www.omziennaar elkaar.nl
info@omziennaar elkaar.nl

Kracht wat met je!

Kernwaarden

Een duurzame sociale basis zou gebaseerd moeten zijn op de volgende kernwaarden:

- Versterken van de *lokale democratie, persoonlijke en collectieve zeggenschap van bewoners/burgers*; het vergroten van regie door bewoners op zorg en welzijn in de wijk/buurt, zowel persoonlijk als collectief; streven naar bewonersgestuurde wijkontwikkeling en eigenwijks leiderschap.
- *Wederzijds respect*: voor variatie in behoeften van bewoners (initiatieven), voor verschillende perspectieven en belangen van bewoners en partners, voor lokale diversiteit, verschil in tempo en complexiteit. Bewoners (initiatieven) bieden ruimte aan jong en oud, gezond en ziek, krachtig en kwetsbaar, arm en rijk, migranten en ‘vergeten groepen’.
- (Samen) werken op basis van *gelijkwaardigheid, wederkerigheid en vertrouwen*; tussen bewoners onderling en tussen bewoners, overheid en professionals in de buurt/wijk. Dit ook emancipatoire aspect vraagt versterking van bewonersinvloed en ervaringsdeskundigheid, zowel verticaal als horizontaal. Uitgangspunten voor samen bouwen aan de buurt.

Speerpunten

Doen

1. Bied bewonersinitiatieven wat ze nodig hebben voor hun continuïteit, ontwikkeling en verduurzaming.

- Investeer in wat bewonersinitiatieven nodig hebben: huisvesting, financiering, bedrijfsvoering, bestuurlijke vraagstukken, platformontwikkeling, fondsenwerving, coördinatie, versterking, verduurzaming, verbinden met andere initiatieven, individuele begeleiding, versterken draagvlak. Volg de concrete behoeftes en vragen van bewoners (initiatieven).

Wederzijds de buurtcoöperatie van Utrecht Noordoost: “we hebben behoefte aan gebruik van aantrekkelijke, goed geoutilleerde zaalruimte binnen de wijk, zaalruimte die groot genoeg is voor de ledenvergaderingen én informele ontmoetingen van onze 170 leden, gratis en bemensd met personen die koffie, thee, drankjes kunnen verschaffen tijdens die bijeenkomsten’. Verder zou het gebruik van een keuken voor gezamenlijke maaltijden voor grote gezelschappen prettig zijn. Soms is er behoefte aan bepaalde expertise op afroep. Wij hebben als Wederzijds niet de behoefte om een buurthuis of iets dergelijks te gaan runnen in zelfbeheer. Zouden het goed en stimulerend vinden als we gefaciliteerd zouden worden met die zaken waaraan wij zelf aangeven behoefte te hebben”

- Sluit aan bij (de door de buurt/wijk gedragen en vastgestelde) agenda, prioriteiten, behoeften, tempo en fase van actieve bewoners/vrijwilligers. Sluit aan bij niveau, reikwijdte en de aanpak van de bewonersinitiatieven: buurt of wijk niveau, plannen, samenwerkingspartners, ophalen en monitoren van behoeften, wijze van besturen en prioriteren.

Krachtstation: “De stem van de wijk moet worden opgehaald. Als het digitaal niet lukt, dan moet dat wat met je! van deur tot deur in gesprek gaan. Dit is cruciaal om vanuit de wijk te werken. En dat is makkelijker voor bewoners/bewonersinitiatieven die de wijk kennen en daar duurzaam in willen investeren. Doen wat de wijk wil, aansluiten bij wat de wijk zelf kan en bijdragen aan

Adres

Krullelaan 28
3701 TD Zeist

Contact

Tel. +31 (0) 6 - 514 34 424
Tel. +31 (0) 6 - 214 39 830

Website

www.omziennaareelkaar.nl
info@omziennaareelkaar.nl

bewonersemancipatie (we kunnen meer zelf dan we denken). Verantwoording dient ook afgelegd te worden aan de wijk.”

Gewenst Eigen Initiatief: “Er is ruimte voor 'hoe ver ben je zelf' en omdat er contact is met 'beginners', (ver) gevorderden én professionals ontstaat een vruchtbare voedingsbodem voor verder ontwikkelen van eigen expertise en ervaring. De contacten zijn zeer waardevol voor mij omdat ik in mijn eigen wijk of stad deze mensen op eigen houtje nooit zou hebben kunnen vinden. Ik zou niet eens van hun bestaan hebben geweten, dus zou ook niet zijn gaan zoeken!”

- c. Neem vragen van bewoners(initiatieven) serieus. (H)erken de transformatie naar meer eigen regie, ontwikkeling van initiatieven hierin en de doorgaande beweging (vallen en opstaan). Wees laagdrempelig en waardeer verschillen tussen bijv. open en gesloten initiatieven.

Zus&Zo: “Het zou fijn zijn om als mantelzorger niet een strijd tegen regelgeving en sceptici te hoeven leveren, of dat er eigenlijk niemand aan te spreken is op waar je terecht zou kunnen. Wij zouden niet om hulp vragen als wij de dingen zelf zouden kunnen bekostigen. Dus misschien gaat dat meer over het serieus nemen van de vragen van initiatieven. En wie kan ons nu leiden naar de goede mensen, informatie of andere bronnen. Dat blijkt in de praktijk zeer lastig te zijn.”

- d. Vraag het stedelijk netwerk om samen met partners uit de stad bewoners en bewonersinitiatieven te scholen in actief bewonerschap en het starten en continueren van bewonersinitiatief. Maak gebruik van de ervaring van koplopers hierin. Er is behoefte aan één op één ondersteuning van initiatieven of een leer-werkplaats van enkele initiatieven. Deskundigheidsbevordering kan bestaand en ontluikend potentieel bevorderen.

NMU over Utrecht-Centrum en Utrecht-Oost: “Een groeiende groep bewoners wil in de eigen wijk blijven wonen en/of wil collectief wonen, soms in combinatie met zorg. Deze groepen hebben in eerste aanleg deskundige begeleiding nodig. Dit vraagt om gerichte actie nu. Anders missen we innovatiekansen in wijken.

Wat is hiervoor nodig? 1. Vraag en aanbodkoppeling op wijkniveau. 2. Aanspreekpunten (weten waar je terecht kunt). 3. Vraaggerichte ondersteuning. Dit vraagt een hoge inhoudelijke deskundigheid, ondernemerschap en het begeleiden van dergelijke wijk- en/of groepsprocessen. De invulling van de NPD strook is een mooi voorbeeld van de kansen die zich daar nu voordoen voor kleine initiatieven met weinig middelen. Het kan.”

Zus & Zo: “Ik hoor juist van andere ervaringsdeskundigen uit bewonersinitiatieven zoveel bruikbare informatie en suggesties. Dat is waardevol”.

- e. Lever maatwerk, creëer regelruimte voor het oplossen van hulpvragen, knelpunten van bewoners(initiatieven) die door systeemregels in de knel komen. Iedere wijk is anders, ieder initiatief is anders. Hef bijv. barrières op voor inzet van actieve bewoners met sollicitatieplicht. En voor bewoners, al dan niet met migrantenachtergrond, die gezamenlijk willen wonen en zorgen tegen aanvaardbare huurprijzen.

Stichting MMU: “Voor de doelgroep migranten moet er een gesprek op gang komen, zodat ook zij prettig in hun eigen betaalbare woning oud kunnen worden, of makkelijk

laet wat met je!

Adres

Krullelaan 28
3701 TD Zeist

Contact

Tel. +31 (0) 6 - 514 34 424
Tel. +31 (0) 6 - 214 39 830

Website

www.omziennaareelkaar.nl
info@omziennaareelkaar.nl

de overstap kunnen maken naar een andere woning (woongroep etc.) met een relatief lagere huurprijs afhankelijk van hun inkomsten.”

2. Geef (gezamenlijke) bewoners(initiatieven) de regie in planvorming, coördinatie, versterking en doorontwikkeling.

- a. Geef bewoners het vertrouwen en de regie in het leggen van verbindingen tussen bewoners(initiatieven) en andere wijkpartners, de coördinatie. Samen bouwen aan de buurt en een duurzame sociale basis is maatwerk, krijgt vorm door bewoners(initiatieven) in aansluiting op de lokale infrastructuur in buurten/wijken.

Kracht van Zuilen: .... “laat ons met wijkpartners een plan maken. Vaak weten we als bewoners heel goed wat er leeft in de wijk, wat er te doen is en welke initiatieven er al zijn...”

Kwartiermakers Utrecht: ... “kwartiermakers kunnen met hun ervaringskennis een zinvolle bijdrage leveren aan wijkplannen en aan de wijk”.

- b. Vraag (gezamenlijke) bewoners/bewonersinitiatieven wat er in de wijk/buurt nodig is (bijv. in de vorm van wijktafels/dialogen) en faciliteer bewonersnetwerken en –initiatieven om hier samen met partners vorm aan te geven. Vraag bewoners(initiatieven) de leiding te nemen, plannen te maken, stel middelen (evt. wijkbudgetten) beschikbaar om deze uit te voeren en tot samenhang te komen.

Saluti: “Focus niet alleen op verbinden maar het liefst ook laten adopteren door bijv. ondernemers in de wijk van goede bewonersinitiatieven en extra facilitatoren/sponsors naast gemeentelijke inzet.”

- c. Creëer speelruimte voor (samenwerkende) initiatieven, bewonersbod, experimenten, ontwikkeling van (nieuwe) initiatieven voor dagbesteding, toekomstbestendig wonen, preventie, opvoeding etcetera. Bied (financiële- en beleids-) ruimte voor projecten en activiteiten van (nieuwe) bewoners(initiatieven) en regie door bewoners(initiatief). Faciliteer een centraal aanspreekpunt, coördinatiepunt om bewoners(initiatieven) op weg te helpen. Innovatie zal bij de bewonersinitiatieven en sociaal ondernemers vandaan komen. Daar zit de visie, het belang en het ondernemerschap.

Lunetten Wil Wel: “Per jaar kunnen er nieuwe ontwikkelingen en activiteiten aan de orde zijn. Geef per jaar ruimte in beleid, financiën en activiteiten per wijk om in te kunnen springen op nieuwe ontwikkelingen in de wijk en nieuwe activiteiten en diensten door bewonersinitiatieven.”

Krachtstation: “We zoeken naar manieren om de impact vanuit bewonersgestuurde wijkontwikkeling te laten groeien. Daarvoor is “rommelgeld” niet voldoende. Hoe kan een substantieel deel van de middelen voor de sociale basis naar of via de lokale initiatieven en sleutelpersonen in wijken stromen? Te denken valt aan wijkcoöperaties/buurtnetwerken als wijken daaraan toe zijn, die de spil vormen in het doen, denken, beslissen over de sociale basis van hun eigen wijk. Aansturing door en toezicht hierop door de wijk is ook een mogelijkheid.

doet wat met je!

Adres

Krullelaan 28
3701 TD Zeist

Contact

Tel. +31 (0) 6 - 514 34 424
Tel. +31 (0) 6 - 214 39 830

Website

www.omziennaareelkaar.nl
info@omziennaareelkaar.nl

Een andere vorm is het bieden van ruimte (30 – 40% van de middelen) om diverse collectieven/plekken uit de stad gezamenlijk (omdat ze individueel veelal te klein zijn) te steunen met meerjarige afspraken.”

- d. Ondersteun gezamenlijk leren en ontwikkelen van bewonersgestuurde wijkontwikkeling en eigenwijks leiderschap. Biedt ruimte voor nieuwe meer gelijkwaardige vormen van democratie/zeggenschap en verantwoordelijkheid op wijk/buurniveau. Vraag het stedelijk netwerk van bewonersinitiatieven dit gezamenlijk leren/ontwikkelen te faciliteren.

Gewenst Eigen Initiatief: “Het netwerken met eveneens betrokken bewoners en professionals biedt mij steeds weer nieuwe en onverwachte inspiratie”.

- e. Investeer meer in (zowel financieel als inhoudelijk) in presentie op de knooppunten in de wijk. Zorg voor duidelijke en in uren omvangrijkere aanwezigheid (met hoge kwaliteit van presentie volgens presentiebenadering) op ontmoetingsplaatsen in de buurt zoals de buurthuizen, wijkcentra, huiskamers van de wijk en speeltuinen. Niet altijd hoeven dit medewerkers van de smo te zijn, een bewonersinitiatief kan het ook zelf doen. Kijk per locatie welke vorm en welke bemensing het meeste bijdraagt aan bewonersinitiatief, uitstraling, inclusie en zeggenschap in en om die locatie.

3. Waardeer de bijdrage van (actieve) wijk/buurtbewoners en bewonersinitiatief als buurtverbinder.

- a. Bied bewoners(initiatief) de ruimte en middelen om ideeën en plannen meer duurzaam vorm te geven, ook op de langere termijn. Er is behoefte aan buurtverbinders uit wijk zelf, die de buurt kennen, weten wat er speelt, die fijnmazig werken en diverse actieve bewoners, initiatieven en informele zorgverleners kennen en kunnen verbinden. Deze kunnen krachten in de wijk slim bundelen, vraag en aanbod matchen, lacunes signaleren en de wijkconomie stimuleren.

Oke Nu: “De sociaal makelaars zijn onvoldoende op de hoogte van onze activiteiten in de huiskamer en bieden dezelfde activiteiten aan (naaclub bijv.) met vrijwilligers terwijl wij die ook aanbieden. We willen graag dat deze vrijwilligers verbonden worden aan ons initiatief.”

Krachtstation: “Benut de sleutelpersonen in een wijk. Dit kan ook de slager op de hoek zijn.”

- b. Zorg voor (personele) continuïteit. Continuïteit kan ook ontstaan door buurtinitiatieven taken te laten uitwerken en uitvoeren. Kwaliteit in het buurtwerk is in belangrijke mate iets wat je gedurende jaren opbouwt door relatie, interactiekwaliteit, vertrouwen en effectieve netwerken. Niet door aanbestedingen, werkprocedures, functiebeschrijvingen en een sterke sturing op output.

doet wat met je!

Adres

Krullelaan 28
3701 TD Zeist

Contact

Tel. +31 (0) 6 - 514 34 424
Tel. +31 (0) 6 - 214 39 830

Website

www.omziennaareelkaar.nl
info@omziennaareelkaar.nl

Beïnvloed de professionele kwaliteit met investeringen in professionalisering, met een heldere visie en met uitspraken over samensturing aan de gewenste maatschappelijke outcome.

Kracht van Zuilen: “Bewoners zijn het zat om elke keer opnieuw relaties te moeten opbouwen met nieuwe buurtwerkers en andere vakmensen in de wijk. Bovendien zit er een enorm kwaliteitsverlies dat ontstaat door de kortademigheid van aanbestedingsperiodes of nog erger, projecten.”

- c. Waardeer, heb oog voor het kleine, alledaagse, voor actieve bewoners/vrijwilligers die met hun hart werken aan een inclusieve wijk, aan een prettige plek om te leven, ook voor ouderen, gehandicapten, bewoners met een migratieachtergrond. Bewoners(initiatieven) en ervaringsdeskundigen sluiten beter aan bij de taal en het tempo van bewoners, roepen minder weerstand en drempels op dan ‘formele instanties’ en ‘bureaucraten’ van de gemeente.

Zus & Zo: “... het ontwikkelen van een toekomstbestendige woonoplossing die individuele zorg en een diverse groep mensen combineert gaat erg langzaam, vooral omdat we nergens echt terecht kunnen en niemand een duidelijk antwoord heeft op onze vragen.”

Kracht van Zuilen: “..Hou ook onze taal aan, geen beleidstaal maar ‘gewone mensentaal...”

Saluti: “Heb ook oog voor diversiteit en waardeer bewonersinitiatieven die er toe doen om samen van de wijk een wijk voor iedereen te maken (inclusieve wijk).”

- d. Vraag (de gezamenlijke) bewonersinitiatieven)/het stedelijk netwerk visie en beleid te maken, bewonersgestuurde wijkontwikkeling en eigenwijken leiderschap te concretiseren. Waardeer de kennis, kunde, rol, innovatiekracht en diversiteit van verschillende bewonersgroepen en initiatieven in de wijk/buurt (krachtige en kwetsbare bewoners, verschillende generaties, vrijwilligers, ondernemers, professionals....).

Niet doen

- Neem het initiatief niet (tijdelijk) over, maar vraag bewonersinitiatieven wat ze nodig hebben om een volgende stap te zetten. Peer to peer stimulering (bewoners onderling) werkt heel goed.

Gewenst Eigen Initiatief: “Een aspect van mijn overtuiging om GEI te starten was dat je woont in een wijk, niet alleen maar in je huis. Dus je wijk hoort direct ook bij jou zelf. Door mee te doen wordt dit besef bevestigd bij hen die het al hebben en groeit dit besef door ontdekking, vertellen deelnemers mij. Er is soms alleen maar iemand nodig die het organiseert, een opruim actie bijvoorbeeld. De verhouding tussen mensen die iets organiseren in hun wijk en mensen die best mee willen doen is een interessant onderwerp. Als er een paar mensen zijn die iets organiseren, alleen of met een groep, zijn er verrassend veel mensen die best mee willen doen of die zelfs enthousiast raken om zelf ook iets te organiseren.”

doet wat met je!

Adres

Krullelaan 28
3701 TD Zeist

Contact

Tel. +31 (0) 6 - 514 34 424
Tel. +31 (0) 6 - 214 39 830

Website

www.omziennaareelkaar.nl
info@omziennaareelkaar.nl

- Wees terughoudend met het top-down aanbieden/uitrollen van projecten en programma's gericht op het versterken van bewonersinitiatief.

Kracht van Zuilen: "Als we aan alles meedoen wat er vanuit gemeente aan programma's, verzoeken, onderzoeken, bijeenkomsten wordt gevraagd, dan zijn we niet bezig met onze eigen wijk en agenda. Hoe houden we zelf de regie en hoe kan dat worden ondersteund?"

- Timmer de ondersteuning van de sociale basis niet dicht qua budget en activiteiten.
- Stop met denken in risico's. Geef vertrouwen.

Kracht van Zuilen: "Zoek naar lerende vormen van samenwerking tussen buurtinitiatieven en wijkpartners. Het is begrijpelijk als een buurtteam of een sociaal makelaar, bijvoorbeeld bij het bemiddelen van burenhulp, oog heeft voor risico's en privacy, maar dat moet ons niet weerhouden om actie te ondernemen. Zij mogen en kunnen bepaalde dingen niet, die bewoners wel mogen en kunnen. En andersom. Bewoners, hulpverleners en sociaal makelaars kunnen elkaar juist heel goed aanvullen en onderling van elkaar leren."

Tenslotte

Kracht van Zuilen: "In het verlengde van het gebruik van normale mensentaal: noem het sociaal makelaarschap weer gewoon buurtwerk of buurtopbouwwerk."

doet wat met je!

Adres

Krullelaan 28
3701 TD Zeist

Contact

Tel. +31 (0) 6 - 514 34 424
Tel. +31 (0) 6 - 214 39 830

Website

www.omziennaareelkaar.nl
info@omziennaareelkaar.nl